

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН,
УПРАВЛІННЯ І БІЗНЕСУ
КАФЕДРА ГАЛУЗЕВОГО ПЕРЕКЛАДУ ТА ІНОЗЕМНИХ МОВ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему:

ВІДТВОРЕННЯ ІДІОСТИЛЮ С. ЖИЖЕКА У ПЕРЕКЛАДАХ УКРАЇНСЬКОЮ ТА НІМЕЦЬКОЮ МОВАМИ

Виконав: здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти, групи 6ФП
спеціальності 035 “Філологія”
освітньо-професійної програми “Германські мови та
літератури (переклад включно), перша – англійська”
Владислав АГАПІЄВ

Керівник: Оксана ПОДВОЙСЬКА, к. філол. н., доцент

Хмельницький – 2024 р.

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет міжнародних економічних відносин, управління та бізнесу

Кафедра галузевого перекладу та іноземних мов

Освітній рівень другий (магістерський)

Спеціальність 035 «Філологія»

Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська»

Освітньо-професійна програма: Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри к.філол.н., доцент

Аеліта ЛЕБЕДЄВА

“25” січня 2024 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Аганієву Владиславу Дмитровичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Відтворення ідіостилю С. Жижека у перекладах українською та німецькою мовами.

керівник роботи Подвойська Оксана Володимирівна, к.філол.н., доцент,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від «19» 10 2023 року № 565-с та «25» 09 2024 року № 501-с.

2. Строк подання студентом роботи 16.12.2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: об'єктом дослідження слугує ідіостиль філософа Славоя Жижека у його ключових, наріжних аспектах. Предметом дослідження є специфіка відтворення цього ідіостилю в межах україномовних та німецькомовних перекладів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік завдань, які потрібно розробити): метою дослідження є визначення специфіки відтворення ідіостилю С. Жижека в україномовних та німецькомовних перекладах його праць. Відповідно, завданнями кваліфікаційної роботи є: 1) визначення природи понять «ідіостиль», «інтертекстуальність», їхнього зв'язку та специфіки філософського перекладу; 2) аналіз ключових рис ідіостилю С. Жижека; 3) аналіз способів відтворення ідіостилю С. Жижека в україномовному перекладі; 4) аналіз особливостей відтворення ідіостилю С. Жижека у німецькомовному перекладі.

5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу (з точним зазначенням джерел оригінального та перекладних текстів): графічний матеріал відсутній, ілюстративним матеріалом слугують оригінали та переклади праць С. Жижека, а саме: Žižek S. Looking Awry: Looking Awry. The MIT Press, 1992. 201 с. та її україномовний переклад – Жижек С. Погляд навскіс. Вступ до теорії Жака Лакана через популярну культуру. 2-ге видання (пер. Павло Швед). Київ: KOMUBOOK, 2022. 320 с., а також Žižek S. Hegel in a Wired Brain. London: Bloomsbury Academic, 2020. 208 с. та її німецькомовний переклад – 102. Žižek S. Hegel im verdrahteten Gehirn. Aus dem Englischen von Frank Born. Frankfurt am Main: S. Fischer Verlag, 2020. 267 с.

6. . Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада керівника/рецензента	Підпис, дата	
		завдання видано	завдання прийнято
<i>Консультант з написання I-III розділів</i>	<i>Оксана ПОДВОЙСЬКА, к.філол.н., доцент</i>	20.01.24	01.10.24
<i>Консультант з нормоконтролю</i>	<i>Оксана ПОДВОЙСЬКА, к.філол.н., доцент</i>	20.01.24	01.11.24

7. Дата видачі завдання 25.01.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи (КР)	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Збір та опрацювання матеріалів для формування теми та завдань дослідження	29.01.24 – 11.02.24	<i>Виконано</i>
2.	Складання і затвердження плану роботи. Визначення методологічної бази та методів дослідження	12.02.24 – 25.02.24	<i>Виконано</i>
3.	Робота над I розділом кваліфікаційної роботи, систематизація теоретичних джерел	26.09.24 – 15.10.24	<i>Виконано</i>
4.	Робота над II розділом кваліфікаційної роботи. Збір фактичного (ілюстр.) матеріалу	16.10.24 – 31.10.24	<i>Виконано</i>
5.	Робота над III розділом кваліфікаційної роботи	01.11.24 – 15.11.24	<i>Виконано</i>
6.	Формулювання висновків за темою дослідження	16.11.24 – 19.11.24	<i>Виконано</i>
7.	Оформлення роботи	20.11.24 – 24.11.24	<i>Виконано</i>
8.	Надання роботи керівнику для перевірки та написання подання	25.11.24 – 01.12.24	<i>Виконано</i>
9.	Надання роботи на рецензування	02.12.24 – 09.12.24	<i>Виконано</i>
10.	Подання роботи для перевірки у КСПНП	10.12.24	<i>Виконано</i>
11.	Захист роботи в ЕК	17.12.24	

Здобувач

(підпис)

Владислав АГАПІСВ

(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Керівник роботи

(підпис)

Оксана ПОДВОЙСЬКА

(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ІДІОСТИЛЬ ТА ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ.....	9
1.1. Ідіостиль: визначення, виміри, історія поняття	9
1.2. Інтертекстуальність та ідіостиль.....	17
1.3. Особливості перекладу філософських текстів	26
Висновки з розділу 1	31
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ІДІОСТИЛЮ С. ЖИЖЕКА.....	33
2.1. Інтертекстуальність як елемент індивідуального стилю С. Жижека	33
2.2. Філософська термінологія як елемент авторського стилю	55
2.3. Синтаксичний вимір індивідуального стилю С. Жижека.....	59
Висновки з розділу 2	65
РОЗДІЛ 3. ВІДТВОРЕННЯ ІДІОСТИЛЮ С. ЖИЖЕКА У ПЕРЕКЛАДАХ	67
3.1. Відтворення ідіостилю С. Жижека українською мовою	67
3.1.1. Відтворення інтертекстуальності в україномовному перекладі..	67
3.1.2. Синтаксичні особливості в україномовному перекладі	71
3.1.3. Філософські терміни в україномовному перекладі.....	75
3.2. Відтворення ідіостилю С. Жижека німецькою мовою	79
3.2.1. Відтворення інтертекстуальності в німецькомовному перекладі	79
3.2.2. Синтаксичні особливості в німецькомовному перекладі	83
3.2.3. Філософські терміни в німецькомовному перекладі	88
Висновки з розділу 3	94
ВИСНОВКИ	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	99
Resume	109

ВСТУП

Навесні 2024 року, тобто у рік написання цієї роботи, виповнилося 75 років Славою Жижеку, всесвітньо відомому словенському філософу, одному із найвидатніших філософів нашого часу. Певною мірою, ця робота присвячена йому, а конкретніше – його авторському стилеві, або ідіостилю, позаяк поняття індивідуального авторського стилю завжди було предметом значного наукового інтересу в межах мово-, літературо- та перекладознавства, ще з часів становлення цих дисциплін як окремих наук. Іншою важливою темою в межах цих дисциплін є інтертекстуальність – поняття філософське за природою та, вочевидь, нерозривно пов'язане з філософією як чи не найбільш інтертекстуальним жанром літератури.

Актуальність дослідження ґрунтується, передовсім, у недостатній, або взагалі відсутній, розробці тематики взаємозв'язку понять «ідіостиль» та «інтертекстуальність». Велика кількість наукової літератури присвячена ізольованому розглядові цих понять, у той час як питання їхнього зв'язку, або навіть взаємної ієрархізації, є або малодослідженим, або не дослідженим взагалі. Іншим важливим аспектом у актуальності цієї роботи є, певною мірою, відкриття дещо нового напрямку у стилістичних дослідженнях – вивчення ідіостилю, як в межах його конкретних проявів у тексті, так і на більш загальному, мета-рівні, зокрема через призму інтертекстуальності, у нехудожній літературі.

Мета дослідження – визначення специфіки відтворення ідіостилю Славою Жижека в україномовних та німецькомовних перекладах його праць.

Завдання дослідження. Для вирішення головної мети роботи необхідне розв'язання низки завдань:

1. Визначити природу поняття «ідіостиль» на основі наявного теоретичного наробку в українському та західному мовознавстві, ґрунтуючись поза тим на дослідженнях теми інтертекстуальності, безумовно важливої для філософської літератури, визначення специфіки філософського перекладу, його основних проблем та можливих шляхів їх подолання.

2. Проаналізувати ідіостиль С. Жижека, визначити його основні, ключові риси на лексичному, синтаксичному та текстуальному рівнях та роль інтертекстуальності в межах його авторського стилю, а також вплив жанрової та тематичної специфіки на ідіостиль.

3. Проаналізувати специфіку відтворення ідіостиллю С. Жижека в україномовних перекладах його праць, оцінити ступінь та адекватність відтворення ідіостиллю, зважаючи на специфіку перекладів філософських текстів.

4. Проаналізувати специфіку відтворення ідіостиллю С. Жижека у німецькомовних перекладах його праць, оцінити ступінь та адекватність відтворення ідіостиллю, зважаючи на специфіку перекладів філософських текстів.

Об'єкт дослідження – ідіостиль С. Жижека у його ключових аспектах.

Предмет дослідження – специфіка відтворення ідіостиллю С. Жижека в україномовних та німецькомовних перекладах.

Матеріалами дослідження послуговували такі твори С. Жижека, як «Looking Awry: An Introduction to Jacques Lacan through Popular Culture» видавництва The MIT Press, 1992 [104], його український переклад – «Погляд навскіс. Вступ до теорії Жака Лакана через популярну культуру. 2-ге видання» – авторства Павла Шведа, опублікований видавництвом KOMUBOOK у 2022 році [88]; а також книга 2020-го року «Hegel in A Wired Brain», видавництва Bloomsbury Academic [103], та її німецькомовний переклад – «Hegel im verdrahteten Gehirn» – авторства Франка Борна, опублікований того ж року видавництвом S. Fischer Verlage [102].

Методи дослідження. У цій роботі нами було використано: 1) методи аналізу і синтезу – для збору ключових даних та наведення відповідних висновків із наявної теоретичної бази, ідіостиллю оригінальних творів та ідіостиллю перекладів; 2) описовий метод – для визначення розбіжностей та подібностей у підходах українських та західних мовознавців до явища ідіостиллю в межах дослідження теоретичних засад, для розгляду окремих аспектів ідіостиллю С. Жижека та філософів-сучасників, а також в межах дослідження стилістичних рис оригінальних творів С. Жижека та їхніх перекладів; 3)

корпусно-статистичний метод – для визначення значення інтертекстуальності як елементу ідіостилу С. Жижека в межах кількісного порівняння інтертекстуальних маркерів у творах С. Жижека та його філософів-сучасників; 4) порівняльний метод – для співставлення практичних підходів до відтворення ідіостилу автора в україномовному та німецькомовному перекладах.

Теоретичне значення. Окрім розлогого огляду сучасної теоретичної літератури на тему індивідуального стилю, інтертекстуальності та перекладу, як західної, так і української школи, теоретичне значення роботи полягає у наведенні власного, авторського визначення інтертекстуальності через призму індивідуального стилю, а також доповнення спектру можливих виявів ідіостилу синтаксичними особливостями, зазначення наджанрової природи ідіостилу, чим часто нехтують автори. Загалом, робота відкриває, цілком можливо, перспективний напрям досліджень – дослідження ідіостилу під призмою інтертекстуальності та навпаки.

Практичне значення. Хоча робота лежить, радше, у цілковито теоретичній площині, її теоретичну частину можна використати для викладання в курсах стилістики у вищих навчальних закладах, як окремої теми дисципліни. Також ця робота може стати в нагоді перекладачам філософської літератури, зокрема перекладачам інших творів Славоя Жижека, зважаючи на присутність наведених у більшості його праць стилістичних елементів, проаналізованих у цьому дослідженні.

Публікації. Результати дослідження було опубліковано у науковій статті в науковому рецензованому журналі «Причорноморські філологічні студії» [2], в 2 тезах доповідей, опублікованих у збірках матеріалів нижче зазначених конференцій.

Апробація. Основні положення дослідження представлено на XV Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Іноземні мови у сучасному комунікативному просторі» 4-5 квітня 2024 р., Херсон – Хмельницький та I Міжнародній науково-практичній конференції «Європейське

майбутнє: філософсько-освітні студії», 9-10 травня 2024 р., Хмельницький [2; 29].

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, бібліографії та англomовної анотації.

RESUME

Although the presented thesis deals with a wide variety of topics concerning modern translation studies and linguistics in general, its main goal lies within determining the main aspects of replication of Slavoj Žižek's individual writing style within Ukrainian and German translations of some of his works, namely "Looking Awry: An Introduction to Jacques Lacan through Popular Culture" (The MIT Press, 1992) and "Hegel in A Wired Brain" (Bloomsbury, 2020), the translations in question being "Погляд навскіс. Вступ до теорії Жака Лакана через популярну культуру. 2-ге видання (пер. Павло Швед)" (KOMUBOOK, 2022) and „Hegel im verdrahteten Gehirn. Aus dem Englischen von Frank Born“ (S. Fischer Verlag, 2020).

This main goal is, therefore, divided into several smaller tasks performed throughout this paper, such as an in-depth research of the very concept of an individual writing style based on both modern and classic theory on the topic, combined with the same amount of research on intertextuality and its ties to individual writing style – setting a productive interconnection between the two – as well as on the philosophical texts translation specifics; identifying the main features of S. Žižek's individual writing style and determining the role of intertextuality thereby; analyzing and evaluating the adequacy of Žižek's individual writing style's translation in both Ukrainian and German versions of his aforementioned books.

The first chapter of the thesis reveals processual, structural, and functional qualities that individual writing style, or "idiostyle", possesses. It is also revealed that the idiostyle bears a close and highly-productive interconnection with the concept of intertextuality via the quantitative and instrumental facets of the latter. This finding helped developing our own special definition of intertextuality, thus connecting in to the domain of stylistics. The first chapter also delves into analyzing the main aspects and problems of translation and philosophy, the notion of intertextuality being among them.

The second chapter contains a detailed outlook at S. Žižek's individual writing style, with a profound use of intertextual markers, a highly-specific and highly-

sophisticated syntactical structure, and a specifically source-dependent usage of philosophical terminology – that S. Žižek chooses to translate or leave untranslated, as well as to mark them with specific graphic elements, such as quotation marks, based on their role in his own philosophy, – being among them.

The third and final chapter dives into how both Ukrainian and German translations handled these distinctive features of S. Žižek's writing style. A closer look upon the presented translations reveals various language-specific problems that the respective translators encountered, mostly on the level of grammar and syntax. It is found that both translators – Pavlo Shved, the Ukrainian one, and Frank Born, the German one respectively – while facing their own special problems while translating the original books (such as the absence of certain philosophical concepts in Ukrainian, or a massive discrepancy between English and German syntax), managed to tackle them in rather creative ways (like hinting at importance of certain terms within Žižek's philosophy via detailed explanations while leaving them untranslated – just as he himself does) while, at the same time, preserving the original writing style to the highest possible extent.

Despite certain smaller mistakes that both translators would inevitably make, such as occasional inability of recognizing certain terms as important to Žižek, the translations in question contain a faithful representation of S. Žižek's individual writing style and the way of thinking.